

5. Lesevaner i endring

Lesing er en tradisjonell del av fritida. Nesten hvor vi snur og vender oss er det en tekst som retter seg mot oss og får oss til å lese. Også fjernsynsseing er i stor grad lesing, på samme måte som Internett-bruk er det. Det er vanskelig å måle *all* lesing, siden aktiviteten dekker et så vidt spekter og er knyttet til nærmest all annen form for aktivitet. Det vi skal se på her er lesing av det som faller inn under begrepet trykte massemedier; aviser, bøker, ukeblader, tegneserieblader og tidskrifter/fagblad.

I mediebruksundersøkelsene har vi siden 1991 målt bruken av disse mediene og har sammenlignbare tall fram til i dag.

Det er en helt klar tendens til at vi bruker mindre tid til lesing av de tradisjonelle trykte mediene i dag enn vi gjorde for få år siden. Dette gjelder befolkningen generelt, begge kjønn og alle aldersgrupper. Både menn og kvinner brukte omtrent 15 minutter mindre til lesing i 1999 enn i 1991. Nedgangen blant de ulike aldersgruppene er ujevn. Mens nedgangen har vært på ca. 20 prosent blant personer

Tabell 5.1. Tid brukt til lesing per dag, etter kjønn og alder. 1991-1999. Minutter

	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Alle	70	66	65	65	63	58	55	55
Menn	70	70	62	64	61	58	54	57
Kvinner	71	62	69	67	65	57	56	54
9-12	40	46	35	37	32	32	29	24
13-15	54	45	52	42	38	40	39	39
16-19	63	58	57	54	44	34	36	38
20-24	68	62	52	57	61	52	49	51
25-34	61	58	58	57	56	47	50	48
35-44	68	67	65	66	59	61	56	55
45-54	78	74	74	71	69	59	61	56
55-66	82	75	86	78	78	76	64	72
67-79	98	85	95	94	95	86	83	87

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

over 25 år, har den vært mer enn 25 prosent blant de yngre. Blant personer i alderen 16-19 år har nedgangen vært mer enn 40 prosent. Denne utviklingen har forsterket tendensen til at det er de unge som leser lite og de eldre som leser mye. Sammenligner vi disse tallene med fjernsyns- seing, bruker alle gruppene likevel atskillig mer tid til det enn til lesing (Vaage 2000).

Både gutter og jenter leser mindre

Vi finner liten forskjell mellom gutter og jenter. Både blant barn og unge er nivået på lesing generelt nokså likt og nedgangen på 1990-tallet har vært nokså parallell.

Blant de yngste jentene har nedgangen i lesing disse åra vært på 38 prosent, mens den har vært på 37 prosent blant jenter i alderen 16-24 år. Blant de yngste guttene har nedgangen vært på 30 prosent og blant de eldre guttene på 26 prosent.

Åtte av ti leser bøker eller blader ukentlig

Ved siden av å måle lesing per dag, som gir det mest nøyaktige og konkrete bildet av lesevaner, har Statistisk sentralbyrå siden 1994 også målt andelen som leser noe i løpet av en uke. Dette gir et bilde av den mer sporadiske lesingen. Bare bøker og blader er tatt med i denne målingen,

Tabell 5.3. Andel som leser trykte medier, unntatt aviser, per uke, etter kjønn og alder. 1994-1999. Prosent

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Alle	89	73	83	87	80	81
Menn	86	63	78	84	75	78
Kvinner ..	91	82	88	89	86	84
9-12 år	92	96	93	93	92	90
13-15 år	96	93	91	91	94	90
16-19 år	88	89	92	85	80	78
20-24 år	91	75	85	89	84	85
25-34 år	87	68	79	86	79	81
35-44 år	89	68	85	90	81	82
45-54 år	92	69	81	86	77	81
55-66 år	86	65	78	83	80	76
67-79 år	81	71	81	81	71	79

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

avislesing er altså utelatt. Dette er gjort fordi så stor andel av befolkningen leser avis daglig.

Omtrent 8 av 10 personer leser trykte medier utenom aviser i løpet av en uke. Det er ingen klar og entydig nedgang i leseaktiviteten ifølge disse tallene, men tendensen går likevel i den retning. Det er i størst grad kvinner og den unge delen av befolkningen som leser slike medier i løpet av en uke. Den nedgangen som har funnet sted de siste åra gjelder begge disse gruppene.

Tabell 5.2. Tid brukt til lesing per dag blant gutter og jenter 9-24 år. 1991-1999. Minutter

	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999
9-15 år								
Gutter	46	44	38	42	30	33	31	32
Jenter	47	47	47	35	39	39	36	29
16-24 år								
Gutter	65	58	55	52	51	42	42	48
Jenter	67	56	54	59	55	45	42	42

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.4. Minutter brukt til lesing per dag 1991 og 1999 og prosentandel som leser trykte medier per uke, unntatt aviser, 1994 og 1999, etter sosioøkonomisk status og utdanning

	Tid til lesing per dag 1991	Tid til lesing per dag 1999	Andeler som leser per uke 1994	Andeler som leser per uke 1999
Sosioøk. status				
Arbeidere	62	44	86	72
Lavere funksjonærer	65	48	90	83
Høyere funksjonærer	75	60	93	87
Selvstendige	75	50	89	78
Elever/studenter	61	46	85	81
Pensjonister	95	83	80	74
Hjemmearbeidende	51	87	89	
Utdanning				
Ungdomsskolenivå	63	53	83	72
Videregående	72	56	88	80
Universitet/høgskole I	82	57	90	91
Universitet/høgskole II+	87	70	95	87

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

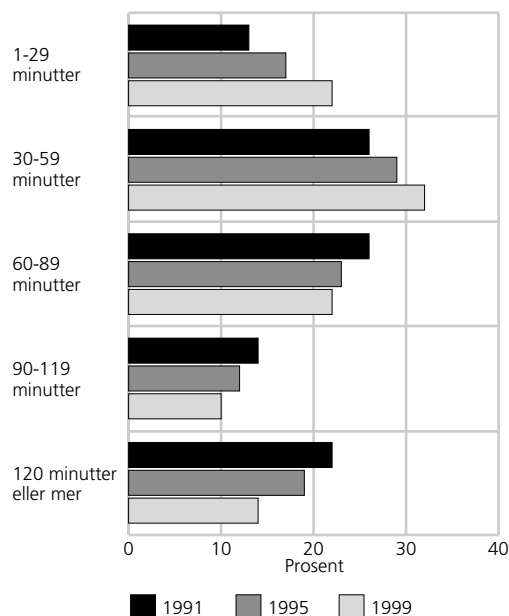
Nedgang i lesing blant alle utdanningsgrupper

I tillegg til kjønn og ulike aldersgrupper, har det også vært endringer i lesingen blant utdanningsgruppene. Vi finner en nedgang i både tid brukt til lesing per dag og andelen som leser trykte publikasjoner per uke i alle utdanningsgrupper. Også innenfor de ulike sosiale statusgrupper har nedgangen vært merkbar i de aller fleste gruppene. Men likevel er det slik at de som har høyest utdanning er de som leser mest. Pensjonister og høyere funksjonærer er de som bruker mest tid til lesing, mens elever og studenter bruker minst tid.

Færre bruker mye tid til lesing

Selv om det har vært en gjennomsnittlig nedgang i lesingen, er det ikke dermed

Figur 5.1. Andelen som bruker ulike tidsintervaller til lesing per dag i 1991, 1995 og 1999. Prosent

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene 1991 og Mediebruksundersøkelsene 1995 og 1999, Statistisk sentralbyrå.

sagt at dette er jevnt fordelt. Det kan godt tenkes at en stor gruppe som leser nokså lite leser enda mindre, mens andelen som leser mye har økt. Slik er ikke situasjonen.

Det er færre som bruker så lang tid som to timer til å lese nå enn det var for få år siden. Og det er flere som bruker mindre enn en halv time til lesing per dag. Mens det var 62 prosent som leste mer enn én time i 1991 var andelen 46 prosent i 1999.

Selv om vi får et ganske klart bilde av lesing når vi slår sammen de ulike mediene, er det et mer uklart bilde som framtrer når vi ser på de enkelte mediene.

Tabell 5.5 Andelen som bruker trykte medier per dag. 1991-1999. Prosent

	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Aviser	84	84	85	84	82	84	81	81
Ukeblad	21	20	22	20	18	17	16	15
Tegneserier	11	10	9	11	10	9	9	9
Tidsskrift	18	14	16	16	16	15	14	15
Bøker	24	21	18	19	19	17	18	19

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.6. Tid brukt til ulike trykte medier blant lesere per dag. 1991-1999. Minutter

	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Aviser	47	46	46	48	46	44	42	41
Ukeblad	42	40	36	33	34	29	30	31
Tegneserier	36	35	32	25	25	24	25	26
Tidsskrift	34	32	34	28	32	28	28	30
Bøker	60	63	62	61	61	58	56	57

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

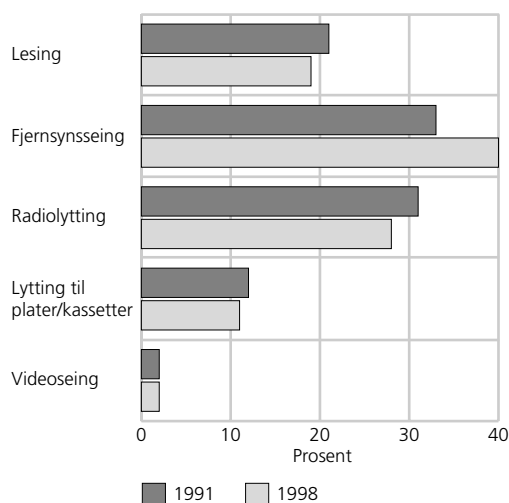
Det har ikke vært noen helt store endringer i andelen som benytter de ulike midler fra 1991 til 1999. Likevel er det en tendens til en nedgang. Særlig gjelder dette lesing av bøker og ukeblad. Denne nedgangen gjelder begge kjønn og de fleste aldersgrupper (Vaage 2000).

Nedgang blant leserne

Det er ikke slik at nedgangen i tiden brukt til de ulike trykte mediene bare skyldes at det er færre som leser disse mediene per dag. De som leser bruker også mindre tid. Dette gjelder både aviser, ukeblad, tegneserier og bøker. De som leser tidsskrift ser derimot ut til å holde seg på noenlunde samme nivå; tidsskriftlesere bruker omtrent like mye tid til slik lesing i 1999 som i 1991.

Har nedgangen i lesingen betydd frigjort tid til bruk av andre medier? Det ser ikke slik ut. Mens nordmenn brukte noe mer enn fem og en halv time til mediebruk i

Figur 5.2. Andel av tiden til massemedier som brukes til de ulike mediene. 9-79 år. 1991 og 1998

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 1991 og Mediebruksundersøkelsen 1998, Statistisk sentralbyrå.

1991, var tiden litt i underkant av fem timer i 1998. I disse tallene er bruk av hjemme-PC ikke tatt med, men det utgjorde i 1998 bare 13 minutter, så det veier ikke opp nedgangen.

Mer av mediebruken går til fjernsyn

Ser vi på den prosentvise fordelingen av den tiden vi bruker til ulike medier, har nedgangen i lesing og også radiolytting blitt overtatt av fjernsynsseing. Relativt sett bruker vi derfor mer tid foran fjernsyn-

Tabell 5.7. **Andelen som leser ulike trykte medier som også leser andre trykte medier per dag. 1999. Prosent**

	Bok	Tegneserie	Ukeblad	Tidsskrift	Avis
I alt.....	17	9	17	15	84
Bok	-	11	14	17	86
Tegneserie	23	-	25	12	66
Ukeblad	14	13	-	14	86
Tidsskrift.....	20	7	15	-	94
Avis	18	7	17	17	-

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

net i forhold til andre medier enn vi gjorde på begynnelsen av 1990-tallet. Det er altså slik at de mediene som retter seg mot en av våre sanser mister brukere, til fordel for det som retter seg mot flere sanser.

Tegneserielesere leser også mest bøker

Den gruppen som skiller seg klart ut er tegneserieleserne: De er ivrigere boklesere og ukebladlesere. Derimot er de i mindre grad avislesere. Tidsskriftleserne er også i større grad boklesere enn gjennomsnittet, men de er også i større grad avislesere. Ukebladleserne er de ivrigste tegneserielesere.

Færre lesere og de leser mindre

Generelt sett viser mediebruksundersøkelsen de siste ti åra at det er færre nordmenn som benytter de ulike trykte medier per dag og de som benytter dem bruker mindre tid på det. Dette har ikke ført til noen tilsvarende økning i bruken av radio og fjernsyn. Hittil har heller ikke Internett gjort noe sterkt innhogg i mediebruksvanene. Hva som skjer på lengre sikt vil tiden vise.